



ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ ๑๖  
พงศาวดารเมืองพระคชบุรี





## จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### ข้อบังคับหอสมุดกลาง

๑. ผู้ที่ยืมหนังสือจากหอสมุดนี้ได้ คือ อาจารย์, นิสิต, และข้าราชการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๒. บุคคลภายนอก หรือ นิสิตเก่า จะยืมหนังสือได้ ก็โดยเสียเงินค้ำประกันให้แก่หอสมุดกลางไปละ ๒๐ บาท และได้วางเงินประกัน ค้ำหนังสือไว้ เป็นจำนวนเงิน ๒๐ บาท เรียบร้อยแล้ว.
๓. หนังสือเล่มหนึ่งอนุญาตให้ยืมไปได้ภายในกำหนดเวลา ๑๔ วัน ถ้าพ้นกำหนดไม่มาจัดการยืมต่อ จะต้องเสียค่าปรับในการล่วงเวลาวันละ ๕ สตางค์.
๔. ผู้ใดทำหนังสือหาย หรือชำรุดเสียหาย ผู้นั้นต้องชดเชยค่าเสียหายตามราคาที่บรรณารักษ์เห็นสมควร.
๕. ก่อนที่จะรับหนังสือไป ผู้ยืมควรตรวจสอบสิ่งที่ชำรุดและแจ้งให้เจ้าหน้าที่หอสมุดทราบทันที มิฉะนั้นหากพบการเสียหายขึ้นเมื่อภายหลัง ผู้ยืมจะต้องรับผิดชอบ.
๖. การเซ็นชื่อยืมนั้นผู้ยืมจะต้องเขียนนามและนามสกุลให้ชัดเจนทุกคราวไป มิฉะนั้นเจ้าหน้าที่จะไม่จ่ายหนังสือให้ก็ได้.

สุกิจ นิมมานเหมินท์

บรรณารักษ์



วิทยาลัยการศึกษามหาสารคาม



ประชุมพงษาวดาร ภาคที่ ๑๒

พงษาวดารเมืองพระตะบอง ของเจ้าพระยาศุภราชมนตรี

พระอภัยพิทักษ์ ( เลื่อม อภัยวงศ์ ) พิมพ์ครั้งแรก

ในงานปลงศพ

นางสงวน อภัยพิทักษ์

๔  
ขมะแม พ.ศ. ๒๔๖๒

1857



พิมพ์ที่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

## คำนำ

พระอภัยพิทักษ์ (เลื่อม อภัยวงศ์) มาแจ้งความแก่กรมการ  
 ทอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครว่า จะทำการปลงศพนางสงวน  
 อภัยพิทักษ์ ภรรยา มีความศรัทธาจะสร้างหนังสือเป็นของแจกในงาน  
 ศพสักเรื่อง ๑ ขอให้ช่วยเลือกหาเรื่องหนังสือให้ ข้าพเจ้าเลือกพบ  
 หนังสือเรื่องพงษาวดารเมืองพระตะบอง เห็นว่าเหมาะแก่การ จึงได้  
 จัดให้พิมพ์เป็นประชุมพงษาวดารภาคที่ ๓๖

หนังสือพงษาวดารเมืองพระตะบอง ที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ เจ้า  
 พระยาศุภราชธรรมนิมิตร (เย็บ) ผู้เป็นปู่ของพระอภัยพิทักษ์ แต่งทั้ง  
 ๒ เรื่อง เรื่อง ๑ เมื่อในรัชกาลที่ ๕ พระยาอภัยภูเบศร์ (นอง) ถึง  
 อนิจกรรม เจ้าพระยาศุภราช ๑ ยังเป็นพระศุภราช ๑ เข้ามาเฝ้า  
 ทูลของอูลพระบาท มีรับสั่งให้พระราชเสนาถาหมลำคัยวงศ์สกลผู้สำเร็จ  
 ราชการเมืองพระตะบองแต่ก่อนมา เจ้าพระยาศุภราช ๑ จึงขแรง  
 ให้จัดเนื้อความทูลเกล้า ๑ ถวาย เมื่อขวอก พ.ศ. ๒๔๐๓ อีกเรื่อง ๑ นั้น  
 แต่งเมื่อในรัชกาลที่ ๕ เวลาเจ้าพระยาศุภราช ๑ เป็นพระยาผู้สำเร็จ  
 ราชการเมืองแล้ว ในสมัยนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว  
 โปรดให้รวบรวมหนังสือพงษาวดารต่าง ๆ อันปรากฏได้พิมพ์มาใน  
 ประชุมพงษาวดารแล้วหลายเรื่อง เช่นพงษาวดารเมืองหลวงพระบาง  
 นั้นเป็นต้น แลครั้งนั้นพระยาราชเสนามีราชการออกไปเมืองพระตะบอง  
 ทำนองจะทรงพระกรุณาโปรด ๑ ให้ไปหาหนังสือพงษาวดารเมืองพระ  
 ตะบองเข้ามาถวายด้วย จึงปรากฏว่าเจ้าพระยาศุภราช ๑ ได้เรียบ

(๒)

เรียงหนังสือพงษาวดารเมืองพระตะบอง มอบให้พระยาราชนำ  
เข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายอีกเรื่อง ๑ จึงเป็น ๒ เรื่องด้วยกัน ในการ  
ที่พิมพ์ ข้าพเจ้าให้เอาเรื่องแต่งที่หลังพิมพ์ไว้ข้างหน้า เพราะเห็นเป็น  
เรื่องพงษาวดารเมือง ส่วนเรื่องที่แต่งก่อน ว่าด้วยวงศ์สกุลของผู้  
สำเร็จราชการเมือง จึงให้พิมพ์ไว้ข้างหลัง นำเสียบท้ายแต่เป็นหนังสือ  
สั้นอยู่สักน้อย แต่แต่งไว้เท่านี้ ก็ต้องพิมพ์เพียงเท่าที่แต่ง

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาคุณคุณุณรายักษ์นิพนธ์ท่าน ซึ่งพระอภัย  
พิทักษ์ได้จัดการปลงศพนางสงวน อภัยพิทักษ์ ผู้ภรรยา แลได้พิมพ์  
หนังสือเรื่องนี้ให้ ได้อ่านกันแพร่หลาย เชื่อว่าท่านทั้งหลายที่ได้  
สมุกเล่มนี้ไปอ่าน คงจะอนุโมทนาด้วยด้วยกัน

อุไรวงษ์ สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒

## พงษาวดารเมืองพระตะบอง

ข้าพระพุทธเจ้า พระยาศุภราชวรณินทร์ ผู้สำเร็จราชการเมือง  
พระตะบอง ขอพระราชทานทำเรื่องพงษาวดารกระษัตริย์กรุงกัมพูชา  
ธิปไตย กษัตริย์เจ้าเมืองพระตะบอง สั่งให้พระยาราชเสนานำน้อมเกล้าฯ  
ถวายแก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า  
เจ้าอยู่หัว ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท

เดิมเมื่อครั้งกรุงธนบุรี เจ้าองค์ตน เป็นสมเด็จพระอุไทยราชา  
เจ้ากรุงกัมพูชาธิปไตย ภายหลังสมเด็จพระอุไทยราชาให้เจ้าองค์ราม  
น้องต่างมารดาขึ้นครองราชสมบัติเป็นสมเด็จพระรามธิปไตย สมเด็จพระ  
อุไทยราชาเสด็จมาอยู่ที่สมเด็จพระมหาอุปโยราช ครั้นศักราช ๑๓๕๒  
รัชชวศโทศก (พ.ศ. ๒๓๒๓) สมเด็จพระมหาอุปโยราชถึงแก่พิราลัย  
ฝ่ายสมเด็จพระรามธิปไตยเจ้ากรุงกัมพูชาประพฤติกการไม่เป็นยุติธรรม  
เสียประเพณีบ้านเมืองไป ฟาทะละหะชอมุ พระยาจักร์ชอปาง พระยา  
เกไชชอแทน เจ้าเมืองกะพงสวายพี่น้อง ๓ คน กษัตริย์พระยาปลาโหมชอช  
ขุนนางเหล่านั้นเป็นผลฝ่ายของสมเด็จพระอุปโยราช คิดก่อการกำเริบ  
ไต่สัมคัพรอคพวกมาก จับสมเด็จพระรามธิปไตยเจ้ากรุงกัมพูชาสำเร็จ  
โทษเสีย แล้วไปรับราชบุตรแลราชธิดาสมเด็จพระอุปโยราชมาแต่  
เมืองบาพนม คือ องค์เองชาย ๑ องค์เมญ ๑ องค์ช ๑ องค์เภา ๑

หญิง ๓ คนมาไว้เมืองพทไทเพ็ชร แล้วฟ้าทะละหะตั้งตัวเป็นเจ้าพามหา  
 อปราช พระยาจักรีตั้งตัวเป็นพระองค์แก้ว พระยากลาโหมตั้งตัวเป็น  
 สมเด็จพระยา แต่พระยาเคโซเป็นเจ้าเมืองกะพงสวายอยู่ตามเดิม  
 ฝ่ายพระยายมราชชอแบน แลพระยาพระเชมรทั้งปวงซึ่งเป็นข้าสมเด็จ  
 พระรามธิบดีก็พากันหนีเข้ามาณเมืองพระตะบอง บอกรับราชการบ้าน  
 เมืองซึ่งเกิดจลาจลเข้ามาณกรุงธนบุรี ณเดือนยี่ ปีชวดโทศก ใน  
 แผ่นดินตก

ครั้นศักราชได้ ๓๓๕๕ ปีชวดจัตวาศก ( พ.ศ. ๒๓๒๕ ) แผ่นดิน  
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ โปรดเกล้าฯ ให้พระยา  
 ยมราชแบนออกไปปราบปรามกรุงกัมโพชาเรียบร้อยแล้ว พระยายมราช  
 แบนจึงส่งเจ้าองค์เองชาย ๓ เจ้าองค์เมีย ๓ เจ้าองค์อ ๓ เจ้าองค์เภา ๓  
 หญิง ๓ เข้ามาณกรุงเทพ ฯ เวลานั้นเจ้าองค์เองยังเยาว์อยู่ พระบาท  
 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์จึงโปรดเกล้าฯ ตั้งพระยายมราชแบน  
 เป็นฟ้าทะละหะ ให้อยู่รักษากรุงกัมโพชาธิบดี ตั้งทัพใหญ่อยู่ณเมือง  
 อุดงมีไชย

ครั้นศักราชได้ ๓๓๕๖ ปีชวดศก ( พ.ศ. ๒๓๓๖ ) พระบาท  
 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ โปรดเกล้าฯ อภิเศกให้เจ้าองค์เองออก  
 ไปเป็นสมเด็จพระรามธิบดีครองกรุงกัมโพชา จึงทรงขอแยกเมือง  
 พระตะบอง เมืองนครเสียมราฐมาขึ้นแก่กรุงเทพ ฯ แล้วโปรดให้  
 ฟ้าทะละหะแบนพาชนางพระยาพระเชมรพรรคพวกเข้ามาตั้งอยู่ณเมือง  
 พระตะบอง โปรดเกล้าฯ ตั้งให้ฟ้าทะละหะเป็นที่เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์



ผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบอง (๓) เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ได้ถวาย  
บุตรชายคน ๑ ชื่อนายรศมาเป็นมหาดเล็กรับราชการอยู่ณกรุงเทพ ฯ

สมเด็จพระรามาธิบดีพระองค์เองไปครองกรุงกัมพูชานั้น มี  
ราชบุตรชื่อเจ้าองค์เงิน ๑ เจ้าองค์สงวน ๑ เจ้าองค์อม ๑ เจ้าองค์ดวง ๑  
แต่เจ้าองค์เงินกับเจ้าองค์สงวนร่วมมารดากัน เจ้าองค์อมกับเจ้าองค์ดวง  
ร่วมมารดากัน สมเด็จพระรามาธิบดีองค์เองครองกรุงกัมพูชาได้ ๓ ปี  
ถึงแก่พิราไลย จึงไปรคเกล้า ฯ ตั้งเจ้าองค์เงินเป็นสมเด็จพระสุไทยราชา  
ตั้งเจ้าองค์สงวนเป็นมหาอุปโยราช ตั้งเจ้าองค์อมเป็นพระมหาอุปราช  
แต่เจ้าองค์ดวงน้องสุดท้องนั้นยังเล็กอยู่ แลเจ้าองค์เงินเมื่อครั้งไปรค  
เกล้า ฯ ให้ออกไปเป็นสมเด็จพระสุไทยราชาครองกรุงกัมพูชานั้น จน  
มาอยู่ได้ ๑๖ พรรษา

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แบน เป็นเจ้าเมืองพระตะบองได้ ๑๖ ปีถึง  
แก่กรรม ครั้นณขีเมเมียบโตศก แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า  
นภาไลย จึงไปรคเกล้า ฯ ตั้งให้พระยาพิบูลย์ราชแบนเป็นขุนนางใน  
เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ เป็นที่พระยาอภัยภูเบศร์ เจ้าเมืองพระตะบอง  
(๒) ทรงตั้งนายรศมหาดเล็ก บุตรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แบน เป็นพระ  
วิเศษสุนทร ผู้ช่วยราชการ

ฝ่ายกรุงกัมพูชาธิบดี สมเด็จพระสุไทยราชากับมหาอุปโยราช  
เกิดวิวาทบาดหมางกัน สมเด็จพระสุไทยราชาให้จับพระยาจักรีชอแบน  
ฆ่าเสีย ว่าเป็นผู้ก่อกบฏฆ่ามหาอุปโยราช ฯ มีความรังเกียจ จึงพา  
พระมหาอุปราชกับเจ้าองค์ดวงแลพระยาพระเชนรมพรวรคพวกเข้ามาพึ่ง

พระบรมโพธิสมภารอยู่ณกรุงเทพฯ ฯ ฝ่ายสมเด็จพระอโทยราชาที่ลงเรือ  
 พาพระยาพระเชมรไปพึ่งเจ้าเวียงคานามเมืองญวน ขอกองทัพญวนขึ้นมา  
 รักษากรุงกัมโพชาธิบดี ครั้นนั้นหัวเมืองเชมรที่ต่อแดนเมืองพระตะบอง  
 คงขึ้นอยู่กับกรุงเทพฯ ฯ แลที่เมืองโพธิสัตว์คล้องใต้พระยาข้างเผือก  
 พระยาสุวรรณคโลกชื่อเวทเจ้าเมืองโพธิสัตว์จึงส่งเข้ามาถวายณกรุงเทพฯ ฯ  
 พระราชทานนามว่า พระยาเสวตรกัญญาธร พระยาสุวรรณคโลกมีความ  
 รังเกียจกับสมเด็จพระอโทยราชา ก็พาครอบครัวเข้ามาพึ่งพระบรม  
 โพธิสมภารณกรุงเทพฯ ฯ พระยาพิบูลย์ราชเป็นที่พระยาอภัยภูเบศร์  
 เจ้าเมืองพระตะบองใต้ ๕ ปี ถึงแก่กรรมเมื่อขอมศึก (พ.ศ. ๒๓๕๗)  
 จึงไปรุดเกล้า ฯ ตั้งพระวิเศษสุนทร รัช บุตรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แสน  
 เป็นพระยาอภัยภูเบศร์ เจ้าเมืองพระตะบอง (๓) พระยาอภัยภูเบศร์  
 รัช เป็นเจ้าเมืองใต้ ๓๓ ปี ผนวกญวนพศก (พ.ศ. ๒๓๗๐) ในแผ่นดิน  
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาอุดมภักดีชื่อเชค กับ  
 พระยาปลัดกรมการเมืองพระตะบองบอกกล่าวโทษพระยาอภัยภูเบศร์ รัช  
 เข้ามาณกรุงเทพฯ ฯ จึงไปรุดเกล้า ฯ ให้เอาตัวพระยาอภัยภูเบศร์ รัช  
 เข้ามาตั้งเป็นพระพิพิธภักดีบริวารราชการณกรุงเทพฯ ฯ ตั้งพระยาอุดมภักดี  
 เชค เป็นพระยาอภัยภูเบศร์เจ้าเมืองพระตะบอง (๔) ต่อมา  
 ฝ่ายเจ้าองค์สงวนซึ่งเป็นพระมหาอุปโยราชเข้ามาอยู่ณกรุงเทพฯ ฯ  
 ถึงแก่พิราลัย ครั้นผนวมนะแสงเขมรพศก (พ.ศ. ๒๓๗๐) จึงไปรุดเกล้า ฯ  
 ให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา ฯ ที่สมุหนายก เป็นแม่ทัพใหญ่ยกออกไป

ตั้งกรุงกัมพูชา สมเด็จพระอู่ไทยราชาก็ลงเรือหนึ่งลงไปเมืองไซ่ง่อน  
กองทัพเจ้าพระยาบดินทรเดชา ฯ ยกติดตามไปจนถึงเข็มนเนา มี  
กองทัพญวนชนมาข้อมัน ได้รบกับกองทัพไทยหลายเวลา กองทัพไทย  
ติดตามเอาตัวสมเด็จพระอู่ไทยราชาไม่ได้ กองทัพเจ้าพระยาบดินทร  
เดชา ฯ ก็เลิกกลับเข้ามาตั้งอยู่ณเมืองพระตะบอง

ครั้นณมะเสงอุคก พระยาอุคกภักดีซึ่งเป็นพระยาอภัยภูเบศร์  
เจ้าเมืองพระตะบองได้ ๘ ข้างแก่กรรม ฝ่ายสมเด็จพระอู่ไทยราชา  
ซึ่งหนึ่งลงไปพึ่งเจ้าเวียคนามณเมืองญวนกลับเข้ามาถึงกรุงกัมพูชาก็ถึง  
แก่พิราลัย สมเด็จพระอู่ไทยราชามีราชธิดา ๕ องค์ ชื่อเจ้าองค์แบน ๓  
ชื่อเจ้าองค์ม ๓ ชื่อเจ้าองค์ภา ๓ ชื่อเจ้าองค์สงวน ๓ ต่างมารดากัน  
ทั้ง ๕ องค์ เจ้าเวียคนามจึงตั้งเจ้าองค์มบุตรสมเด็จพระอู่ไทยราชาที่ ๒  
ให้ครองกรุงกัมพูชาธิบดี

ถึงขอสมฤทธิศก (พ.ศ. ๒๓๘๓) โปรดให้ก่อกำแพงเมือง  
พระตะบอง ทรงตั้งเจ้าองค์มพระมหาอุปราชเป็นเจ้าเมืองพระตะบอง  
(๕) ตั้งพระยาปลัดชอรัศให้เป็นพระยาวิเศษสุนทร มีเครื่องยศพานทอง  
กระบี่ขึงทอง กองทัพเจ้าพระยาบดินทรเดชา ฯ ก็เลิกเข้าไปณกรุงเทพฯ

ณยกุญเฮกศก (พ.ศ. ๒๓๘๒) มีท้องตราโปรดออกไปที่เมือง  
พระตะบอง ว่าให้ยกเป็นกระบวนทัพไปสอดคแนมจับพวกค่านเมือง  
โพธิสัตว์เข้ามาณกรุงเทพฯ ฯ จะได้ไต่ถามด้วยข้อราชการกรุงกัมพูชา  
ธิบดี เจ้าองค์มเจ้าเมืองพระตะบองจึงจัดให้พระพิทักษ์บดินทร์ พระ

นรินทรโยธาคุมกองทัพยกไปตั้งณเมืองระลือคอยจับคนเมืองโพธิสัตว์  
 อยู่ภายหลังเจ้าองค์อัมคึกกระษัตริย์ พระยาปลัดพระยกรบัตร์กับกรม  
 การแลกวาคท่อนครออบครวลงเรือหนีไปเมืองพนมเปญ แต่ครวทกวาค  
 ค้อนไปทางขกนั้น กองทัพพระพิทักษ์บดินทร์พระนรินทรโยธาจับไว้ได้  
 จึงบอกขอราชการเข้ามาณกรุงเทพ ฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า  
 เจ้าอยู่หัวทรงชกเคืองเจ้าเขมร จึงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าองค์ดวงไว้ที่  
 ณทิมกรมพระตำรวจ ภายหลังพระยาศรีสหเทพ (เพ็ง) กรวยบังคมทูล  
 พระกรุณาว่าเจ้านายฝ่ายเขมรหมดเชื้อสาย เหลือแต่ณกองทัพของค  
 เกี่ยววคูกแก้วหาคามีไค ถ้านักกองทัพเป็นอันตรายเมืองเขมรจะทำการ  
 ไม่ตลอด ขอรับพระราชทานนักกองทัพไปคุมไว้ที่บ้านพระยาศรีสหเทพ  
 จะไคทันบำรุงมิให้เป็นอันตรายไค จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน  
 ให้พระยาศรีสหเทพรับตัวไป ให้ขุนจ่านงอักษรเป็นผู้ดูแลอุปถัมภ์บำรุง  
 นักกองทัพไว้ที่บ้านพระยาศรีสหเทพ นักกองทัพจึงไคยกนักโถน้อง  
 นักเทพ ซึ่งเป็นญาติฝ่ายมารกานักกองทัพให้เป็นภรรยาขุนจ่านงอักษร  
 ฝ่ายกรุงกัมพูชาธิบคิ องค์เคียงกุนแม่ทัพญวนให้ส่งเจ้าองค์ม็ผู้  
 ครองกรุงกัมพูชาธิบคิกับเจ้าหญิงราชธิดาสมเด็จพระอุไทยราชา แล  
 ขุนนางพระยาพระเขมรผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นเสนาบดีผู้สำเร็จราชการหลายนาย  
 ไปไว้ณเมืองเว้ ส่วนเจ้าองค์อมพระมหาอุปราช ซึ่งเป็นกระษัตริย์  
 กรมการเมืองพระตะบองแลนครออบครวออกไปกรุงกัมพูชาธิบคินั้น องค์  
 เคียงกุนก็ให้คุมตัวส่งไปไว้ณเมืองเว้ แต่กรมการเมืองพระตะบอง



ตะบอง ซึ่งเจ้าองค์อ้อมกวาดค้อนเอาไปนั้นคืนมาให้กองทัพไทยณกรุงกัม  
 โปชาธิปไตย ขอแต่ให้เจ้าองค์ด้วงส่งเครื่องบรรณาการไปถวายพระเจ้า  
 กรุงเวียงคานาม ๓ ปีครั้ง ๓ ตามธรรมเนียม ญวนก็จะไม่มาเขียดเขียน  
 กรุงกัมโปชาธิปไตยค้อไป ก็เป็นการตกลงเลิกรบกัน แต่เจ้าองค์แบน  
 เป็นราชาธิราชสมเด็จพระอไทยราชานั้น ญวนมีความสงสัยว่าเป็นยตรนัก  
 เทพหลานเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์จึงให้ประหารชีวิตรเสียณเมืองเว เจ้า  
 องค์อ้อมพระมหาอุปราชก็ถึงแก่พิราลัยที่เมืองญวน

ถึงขมะแมนพศก (พ. ศ. ๒๓๘๐) พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า  
 เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งองค์ด้วงเป็นสมเด็จพระ  
 หริรักษ์รามมหาอิศราธิปไตย เจ้ากรุงกัมโปชาธิปไตย กองทัพเจ้าพระยา  
 ยกินทรเทศาก็เลิกกลับเข้ามาณกรุงเทพ ฯ แล้วโปรดเกล้า ฯ ตั้ง  
 พระนรินทร์โยธาจอม่วง ให้เป็นพระยาอภัยภูเบศร์ เจ้าเมืองพระตะบอง  
 (๖) แล้วองค์สมเด็จพระหริรักษ์ ฯ ถวายเจ้าองค์ราชาวดี ๓ เจ้าองค์  
 ศรีสวัสดิ์ ๓ เจ้าองค์วิคตลา ๓ เข้ามารับราชการณกรุงเทพ ฯ

ครั้นถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรด  
 เกล้า ฯ ตั้งเจ้าองค์ราชาวดี เป็นองค์พระนโรดมพรหมบริรักษ์มหา  
 อุปราช ตั้งเจ้าองค์ศรีสวัสดิ์ เป็นองค์พระหริราชคไนยไกรแก้วฟ้าไป  
 ช่วยราชการองค์สมเด็จพระหริรักษ์ ฯ ณกรุงกัมโปชาธิปไตย แต่เจ้า  
 องค์วิคตลาให้ช่วยราชการณกรุงเทพ ฯ ทรงตั้งหลวงอภัยพิทักษ์ ขอ  
 เข้ายศพระยาอภัยภูเบศร์ เป็นพระคทาธรรณินทร์ ผู้ช่วยราชการ  
 เมืองพระตะบอง

องค์สมเด็จพระท้าวพระยา ๗ ครองกรุงกัมพูชาธิบดีได้ ๓๓ ปี ถึง  
 บวชโทศก ( พ. ศ. ๒๕๐๓ ) ก็ถึงแก่พิราลัย ฝ่ายพระยาอภัยภูเขศวร  
 บิดาพระคทาธรรณินทร์ เป็นเจ้าเมืองพระตะบองได้ ๓๓ ปีก็ถึงอนิจกรรม  
 จึงไปรคเกล้า ๗ ตั้งพระคทาธรรณินทร์สืบ ให้เป็นผู้รั้งราชการเมือง  
 พระตะบอง

ครั้งนั้นไปรคเกล้า ๗ พระราชทานอนุญาตให้เจ้าองค์ควัดตาออก  
 ไปเยี่ยมศพสมเด็จพระท้าวพระยา ๗ ณ กรุงกัมพูชาธิบดี องค์สมเด็จพระ  
 พระนโรดมกับเจ้าองค์ควัดตาก็เกิดวิวาทกันมาจนถึงรบพุ่งกัน เจ้า  
 องค์ควัดตาแตกหนีมาทางเมืองกะพงสวายเข้ามาเมืองนครเสียมราฐ  
 จึงไปรคเกล้า ๗ ให้เจ้าเมืองพระตะบองรับเจ้าควัดตาส่งเข้ามาเมือง  
 ภายหลังพระยาพระเชมรที่ เป็นพรรคพวกเจ้าองค์ควัดตาคิดก่อกองกำ  
 คุกคามขึ้น ยกเป็นกระบวนทัพไปรบกับกองทัพองค์สมเด็จพระนโรดม ๗  
 กองทัพองค์สมเด็จพระนโรดมแตก องค์สมเด็จพระนโรดมก็พาครอบครัว  
 คราวพระยาพระเชมรหนีเข้ามาเมืองพระตะบอง แล้วก็ยกขั้วราชการ  
 เข้ามาเมืองกรุงเทพ ๗ จึงไปรคเกล้า ๗ ให้เจ้าพระยามุขมนตรีคุมกองทัพ  
 ออกไปตั้งอยู่ณเมืองพระตะบอง คิตรงับเหตุการณ์ที่กรุงกัมพูชา  
 ธิบดี แต่องค์สมเด็จพระนโรดมนั้นให้เข้ามาเผาทุกถ้อง ๗ ณกรุงเทพ ๗  
 ต่อมากองทัพเจ้าพระยามุขมนตรีเลือนออกไปตั้งอยู่ณเมืองอภัยภูเขศวร  
 แล้วไปรคเกล้า ๗ ให้ส่งองค์สมเด็จพระนโรดมออกไปทางเรือชนทเมือง

กำปอก ไปณเมืองอุทงมิไชย กองทัพเจ้าพระยามุขมนตรีก็เลิกกลับ  
เข้ามาณกรุงเทพ ฯ

ถึงขกัญญเขณูศักดิ์ (พ.ศ. ๒๔๐๖) จึงไปรทเกล้า ฯ ตั้งองค์  
พระนโรดมให้เป็นองค์สมเด็จพระนโรดม เจ้ากรุงกัมพูชาธิบดี ครั้น  
ยชวตศก (พ.ศ. ๒๔๐๗) ไปรทเกล้า ฯ ตั้งพระคทาธรรณินทร์เยย  
บุตรพระยาอภัยภูเบศร์ เป็นที่พระยาคทาธรรณินทร์ เจ้าเมือง  
พระตะบอง (๗)

คิกล้าคัยกระษัตริย์ชงครองกรุงกัมพูชาธิบดี เจ้าองค์ตนซึ่งเป็น  
สมเด็จพระอุไทยราชาที่ ๓ เจ้าองค์รามเป็นสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เจ้า  
องค์เองเป็นสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ เจ้าองค์จันทร์เป็นสมเด็จพระอุไทย  
ราชาที่ ๔ เจ้าองค์มยุตพรหญิงเจ้าองค์จันทร์ที่ ๕ เจ้าองค์ดวงเป็นสมเด็จพระ  
พระหรรษิตที่ ๖ เจ้าองค์ราชวดีเป็นองค์สมเด็จพระนโรดมที่ ๗ ล้าคัย  
กระษัตริย์ครองกรุงกัมพูชาธิบดีสิ้นเท่านั้น

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ แขน ยกจากกรุงกัมพูชาธิบดีตั้งอยู่ณเมือง  
พระตะบองเมืองอุลคักราช ๓๓๕๖ ยชวตศก (พ.ศ. ๒๓๓๗) ในแผ่นดิน  
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ครั้นคักราชได้ ๓๒๐๐ ยช  
สัมฤทธิศก (พ.ศ. ๒๓๗๖) แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ไปรทให้เจ้าพระยาบดินทรเดชา ฯ ที่สมหนายก ออกมาตั้งหลักเมืองก่อ  
กำแพงเมืองพระตะบอง คิกล้าคัยเจ้าเมืองพระตะบอง เจ้าพระยา  
อภัยภูเบศร์ แขน ที่ ๓ พระยาพิบูลย์ราชชอ แขน เป็นพระยาอภัยภูเบศร์



ที่ ๒ พระยาวิเศษสุนทรช่อ รัช เป็นพระยาอภัยภูเบศร์ที่ ๓ พระอุดมภักดี  
 ช่อ เซก เป็นพระยาอภัยภูเบศร์ที่ ๔ เจ้าองค์ อิม พระมหาอุปราชเป็นเจ้า  
 เมืองพระตะบองที่ ๕ พระนรินทร์โยธาช่อ ฟอง เป็นพระยาอภัยภูเบศร์  
 ที่ ๖ พระศกาทรรณนทรช่อ เขียบ เป็นพระยาศกาทรรณนทรที่ ๗ เมือง  
 พระตะบอง

### แต่งตั้งมาเมื่อจะพิมพ์หนังสือ

ถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้  
 เลื่อนเกียรติยศพระยาศกาทรร ๗ เขียบ ขึ้นเป็นเจ้าพระยาศกาทรรณนทร  
 เมื่อยเถาะตรีศก (พ.ศ. ๒๔๓๔) เจ้าพระยาศกาทรรณนทรถึงอสัญกรรม  
 บรมโรจักรวาศก (พ.ศ. ๒๔๓๕) ทรงตั้งพระอภัยพิทักษ์ ชุ่ม บุตร  
 เจ้าพระยาศกาทรร ๗ เขียบ เป็นพระยาศกาทรรณนทร ผู้ว่าราชการเมือง  
 พระตะบอง นับเป็นที่ ๘ ต่อมาถึงบวชก พ.ศ. ๒๔๓๘ โปรดให้รวม  
 หัวเมืองเขมร ๔ เมือง คือ เมืองพระตะบอง ๑ เมืองนครเสียมราฐ ๑  
 เมืองพนมศก ๑ เมืองศรีโสภณ ๑ เข้าเป็นมณฑลเรียกว่า มณฑล  
 บุรพา โปรดให้พระยาศักดิ์ภาภิเศกชวรฤทธิ กั้น เป็นสมุหเทศาภิบาลคน  
 แรก ต่อมาทรงตั้งพระยาศกาทรรณนทร ชุ่ม เป็นสมุหเทศาภิบาล  
 รัชการมารัฐบาลไทยทำหนังสือสัญญากับรัฐบาลฝรั่งเศส ยอม  
 คืนหัวเมืองเขมรให้แก่กรุงกัมโพชาเมื่อขมมะแม พ.ศ. ๒๔๕๐ พระยา  
 ศกาทรรณนทรชุ่มไม่สมัครไปอยู่กัต่างประเทศ ขอพขพเข้ามา  
 เป็นข้าทูลลอองธุลีพระบาทอยู่ในพระราชอาณาจักร จึงทรงพระกรุณา

ไปรคเกล้า ฯ ตั้งเป็นเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์      ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมือง  
ปราจีนบุรีจนบัดนี้.

### วงศ์สกุลผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบอง

วันพฤหัสบดี เดือน ๕ ขึ้น ๑ ค่ำ จุลศักราช ๑๒๒๒ ปีวอกโทศก  
(พ.ศ. ๒๕๐๓) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราช  
โองการไปรคเกล้า ฯ ให้พระราชเสนาเวียงพงษาธิการเมืองพระตะบอง  
ทูลเกล้า ฯ ถวาย

พระราชเสนาได้ท้าวพระคทาธรธรณินทร์ แลกรมการผู้ใหญ่  
ในเมืองพระตะบองมาตาม ให้การว่า เมื่อครั้งแผ่นดินเจ้าตาก ขุนนาง  
เขมรขบถสมเด็จพระรามาธิบดีมาแล้วเสียแล้ว พระยายมราชเขมรเข้ามา  
ณกรุงเทพ ฯ ครั้นถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์  
มีพระราชโองการไปรคเกล้า ฯ ให้พระยายมราชเขมรออกไปปราบปราม  
เมืองเขมรสำเร็จแล้ว พระยายมราชส่งนักพระองค์เองกับเจ้าผู้หญิงเข้า  
มาณกรุงเทพ ฯ จึงไปรคเกล้า ฯ ตั้งพระยายมราชเขมรเป็นฟ้าทะละหะ  
เป็นผู้รักษากรุงกัมพูชาธิบดีอยู่เมืองไผทเพ็ชรบรรมาณ สี่ห้าปี จึงไปรค  
เกล้า ฯ ให้แก่นักพระองค์เอง เป็นองค์สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี  
ออกไปครอบครองเมืองไผทเพ็ชร ฟ้าทะละหะเขมรเข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ

ณรัชกาลจตุศก จุลศักราช ๑๓๕๖ ปี (พ.ศ. ๒๓๓๗) ไปรคเกล้า ฯ  
ให้ตั้งบ้านสังแกจนเป็นเมืองพระตะบอง ทรงตั้งฟ้าทะละหะเขมรเป็นเจ้า

พระยาอภัยภูเบศร์ผู้สำเร็จราชการ ให้ยกเอาเมืองนครเสียมราชูมาเป็น  
เมืองชนเมืองพระตะบองด้วย เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แบนถวายบุตรหญิง  
ชื่อนักอยู่ ชายชื่อนายยศ เข้ามาทำราชการอยู่ณกรุงเทพฯ พระ  
นารายณ์รามาธิบดีกัว่าราชการไ้ ๓ ปี ถึงแก่พิราไลย จึงไปรคตั้งนักพระ  
องค์จันทรบุตรสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดีเป็นองค์สมเด็จพะอุไทยราชา  
ธิราช ครอขครองกรุงกัมพูชาณเมืองไศทเพ็ชร เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์  
แบนยกนักเทพบุตรหญิง ให้เป็นห้ามองค์สมเด็จพะอุไทยราชาธิราช  
คนหนึ่ง ให้นายมาบุตรเป็นมหาดเล็กคนหนึ่ง พระอุไทยราชาธิราช  
ตั้งนายมาบุตรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แบนเป็นขุนนางหลายที จนมาเป็น  
ทพระองค์แก้ว นักเทพมบุตรหญิงกับพระอุไทยราชาธิราชคนหนึ่ง ชอ  
นักองค์แบน เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แบนว่าราชการไ้ ๑๖ ปี ถึงแก่  
กรรมณมะเสงเอกศก พ.ศ. ๒๓๕๒

ณมะเมียโทศก พ.ศ. ๒๓๕๓ ถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพะ  
พุทธเลิศหล้านภาไลย ทรงตั้งพระยาพิบูลย์ราชชอแบน เป็นพระยาอภัย  
ภูเบศร์ ผู้ว่าราชการเมืองพระตะบองนัยเป็นท ๒ ทรงตั้งนายยศ  
มหาดเล็กบุตรเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แบน เป็นทที่พระวิเศษสุนทร ผู้ช่วย  
ราชการ ทรงตั้งนายเคียงบุตรพระยาพิบูลย์ราชชอแบน เป็นทที่พระภักดี  
บริรักษ์ ผู้ช่วยราชการ ทรงตั้งนายองบุตรเคียงพระยาพิบูลย์ราชชอแบน  
เป็นทที่พระวิชิตสงคราม ปลัดเมืองนครเสียมราชู

พระยาอภัยภูเบศร์แบนว่าราชการไ้ ๕ ปีถึงอนิจกรรมเมื่อเดือน ๑๐  
ขจรศก (พ.ศ. ๒๓๕๗) ครันณเดือน ๑๒ ขจรศกนั้น ไปรคให้

พระมหาเทพนำเครื่องยศออกไปตั้งพระวิเศษสุนทรยศ บครเจ้าพระยา  
อภัยภูเขตร์แบน เป็นพระยาอภัยภูเขตร์ ผู้ว่าราชการเมืองพระตะบอง  
นัยเป็นที่ ๓ ตั้งพระภักภิบริรักษ์เคียงบครพระยาอภัยภูเขตร์พิบูลย์ เป็น  
พระยาวิเศษสุนทร ตั้งนายครนองชายพระยาวิเศษสุนทรเคียง เป็นพระ  
ภักภิบริรักษ์ผู้ช่วย

ครั้นณบกญุสปีตศก (พ.ศ. ๒๓๕๘) พระยาสังขโลกนองเจ้าเมือง  
โพธิสัตว์ยกกองทัพมาตีเมืองพระตะบอง ๆ สู้รบกับพระยาสังขโลกนองได้  
ตั้งเข้ามาณกรุงเทพ ฯ แล้วพระยาจักรีเขตเมืองพระตะบองถวายนครชาย  
ชื่อนายศุข บครเขยชื่อนายแก้ว เข้ามาเป็นมหาตเล็ก จึงทรงตั้งนายแก้ว  
บครเขยพระยาจักรีเขตเป็นพระรัตนวาที

ครั้นถึงแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระภักภิ  
บริรักษ์นองชายพระยาวิเศษสุนทรเคียงถึงแก่กรรม ไปรทให้เดือนพระ  
รัตนวาทีแก้ว เป็นพระพิทักษ์ขัตติทร ผู้ช่วยราชการเมืองพระตะบอง  
ทรงตั้งพระยาจักรีเขต เป็นที่พระยาอุดมภักดี อยู่มาพระพิทักษ์ขัตติทร  
แก้วช่วยถึงแก่กรรม พระยานครเสียมราชูเข้ามาเฝ้าทูลละออง ฯ ก็ช่วย  
ถึงแก่กรรม จึงไปรทเกล้า ฯ ตั้งพระวิจิตสงครามองบครเสียมพระยาอภัย  
ภูเขตร์แบน เปนที่พระยานครเสียมราชู แต่พระยาอภัยภูเขตร์รศว่า  
ราชการได้ ๓๓ ปี เจเกิดณ ๕ ยกญุแพศก (พ.ศ. ๒๓๗๐) พระยาอุดม  
ภักดีเขต พระยาปลัดศรีกรมการเมืองพระตะบองบอกกล่าวโทษพระยา  
อภัยภูเขตร์รศเป็นเนื้อความหลายข้อ มีตราให้หาตัวพระยาอภัยภูเขตร์  
รศเข้ามาอยู่ณกรุงเทพ ฯ แล้วทรงตั้งเป็นพระยาพิพิธภักดี อยู่รับราชการ

ในกรุง ฯ แล้วตั้งพระยาอัครมฤคิเศก เป็นพระยาอภัยภูเบศร์ ผู้ว่า  
 ราชการเมืองพระตะบองนับเป็นที่ ๕ ทรงตั้งนายศุขบุตรพระยาอภัย  
 ภูเบศร์เศก เป็นพระภักคิขิริภักษ์ ตั้งนายไสมบุตรพระยาอภัยภูเบศร์  
 เศก เป็นพระพิทักษ์ขัตตินทรเมืองพระตะบอง ทรงตั้งพระวังนงบุตรเขย  
 เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์แชน เป็นพระยามโนไมตรีเจ้าเมืองระลือ

ครั้นณขาลโทศก (พ.ศ. ๒๓๖๓) พระองค์แก้วบุตรเจ้าพระยา  
 อภัยภูเบศร์ แชน หนีเข้ามา ไปรตให้ไปเป็นเจ้าเมืองสวายเจ๊ก ถึง  
 บึงเกาะตรศก (พ.ศ. ๒๓๖๕) พระยามโนไมตรี นอง กลับกล่อมได้  
 พระยาสังขโลกกค เจ้าเมืองโพธิสัตว์เข้ามาณกรุงเทพ ฯ ฌบมะเสง  
 เขญจศก เจ้าพระยาขัตตินทรเคชายกออกไขเมืองพนมเปญ แล้วกลับ  
 มาเมืองพระตะบอง เมอขมะเมียดศก (พ.ศ. ๒๓๖๗) พระยาอภัย  
 ภูเบศร์ เศก ถึงอนิจกรรม ไปรตเกล้า ฯ ตั้งองค์อิมเป็นผู้สำเร็จราช  
 ราชการเมืองพระตะบองนับเป็นที่ ๕ พระราชทานพานทองพระยาปลัดศรี  
 ตั้งพระยามโนไมตรี นอง บุตรเขยเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ แชน เป็นพระ  
 นรินทรโยธา ตั้งพระยานครเสียมราชู เป็นพระยานภาพไทรภพ  
 เจ้าเมือง ใหยกเมืองนครเสียมราชูมาชนกรุงเทพ ฯ แต่่นั้น แล้ว  
 ทรงตั้งพระยาวิเศษสุนทร เตียง เป็นเจ้าเมืองอรัญประเทศ แล้วเจ้า  
 พระยาขัตตินทรเคชากลับเข้ามากรุงเทพ ฯ

ถึงเคอนชวย ขกญเฮกศก (พ.ศ. ๒๓๘๑) นักพระองค์อิม  
 เป็นขบถ จับพระยาปลัดศรี พระยกรบัตร์กรมการ แล้วพาหนีไปหา

ญวน ครั้นเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ ออกไปถึงเมืองพระตะบอง ให้  
 พระพิทักษ์บดินทร โสภน บตรพระยาอภัยภูเบศร์ เชก ว่าที่เจ้าเมือง  
 ให้พระนรินทร์โยธา นอง ว่าที่ปลัด ให้นายโสภนบตรพระนรินทร์โยธา นอง  
 เป็นที่หลวงอภัยพิทักษ์ ให้พระมหาคไทย จัน บตรพระพิทักษ์บดินทร  
 แก้ว เป็นพระยามโนไมตรี แล้วคิดทำศึกกับญวนได้ ๒ ปี พระพิทักษ์  
 บดินทร โสภน ถึงแก่กรรม พระนรินทร์โยธา ได้รั้งราชการเมืองพระ  
 ตะบอง

ครั้นณขั้วออกโทศก (พ.ศ. ๒๓๘๓) ทรงตั้งพระนรินทร์โยธา นอง  
 บตรพระยาอิราชวงศา เป็นพระยาอภัยภูเบศร์ ผู้ว่าราชการเมืองพระ  
 ตะบอง นับเป็นที่ ๖ แลทรงตั้งหลวงอนรรักษ์มนตรี เกต เป็นที่ปลัดเมือง  
 มาจนในแผ่นดินขั้วคยขั้วนี้ (คือในรัชกาลที่ ๕) ครั้นพระปลัด เกต  
 เป็นโทษ ทรงตั้งพระยามโนไมตรี จัน พี่ชายพระปลัด เกต เป็นที่พระ  
 ยาปลัด ตั้งพระปลัด เกต เป็นที่พระสุพรรณพิศาล จางวางซ้ายทอง

พระยาอภัยภูเบศร์ นอง ว่าราชการเมืองมาได้ ๑๒ ปี ฅวันศุกร  
 เดือน ๑๐ แรม ๗ ค่ำ ขั้วออกโทศก (พ.ศ. ๒๔๐๓) ถึงอนิจกรรม เจ้า  
 พระยาอภัยภูเบศร์ แขน มีบุตรชายหญิงรวม ๑๖ คน มีรายชื่อดังนี้

พระยาอภัยภูเบศร์ รัช ๑

พระองค์แก้ว มา ๑

พระนรินทร์บริรักษ์ อุ่ม ๑

พระขจรบัตร์ คม ๑

หลวงเมือง เม้า ๑

หลวงสังฆาคม เมืองโคตม ๓

นายกอง ๓

นายเกศ ๓

รวมบุตรชาย ๘

หม่อมอยู่ ๓

นักเทพห้ำมนักพระองค์อื่น ๓

อ้าแดงมีภรรยาพระสุพรรณพิศาล ๓

อ้าแดงยก ๓

อ้าแดงแขน ๓

อ้าแดงนวม ๓

อ้าแดงเมี่ยง ๓

อ้าแดงแก้ว ๓

รวมบุตรหญิง ๘ คน

พระยาอภัยภูเบศร์ แขน (ที่๒) มีบุตรชายหญิงรวม ๘ คนมีรายชื่อกงน

พระวิเศษสุนทร เคียง ๓

พระภักดีบริรักษ์ ศรี ๓

พระยานุภาพไตรภพ อง บุตรเลี้ยง ๓

หลวงอาสาประเทศ ๓

นายเสื่อ ๓

รวมบุตรชาย ๕ คน

อัมพา ทำราชการอยู่ในกรุง ๑

อำเภงแสน ๑

อำเภงมก ๑

อำเภงเมน ๑

รวมบุตรหญิง ๕ คน

พระบาทัญญเขศวร ๑ มีบุตรชายหญิงรวม ๑๐ คน มีรายช่อคองน

พระพิทักษ์สรไกร อยู่เมืองนครราชสีมา ๑

นายแก้ว ๑

นายเมี่ยง ๑

นายฉิม ๑

นายเพชร ๑

รวมบุตรชาย ๕ คน

เฮม ภรรยาพระยานภาพไตรภพ เมืองนครเสียมราชู ๑

กอง ภรรยาเจ้าพระยานครราชสีมา ๑

แสน ภรรยาพระยาราชสุภาวดี ๑

ทัญ ภรรยาพระยายมราช เมืองอุคองมัยไชย ๑

อำเภงแย้ม ๑

รวมบุตรหญิง ๕ คน

พระบาทัญญเขศวร เขค มีบุตรชายหญิงรวม ๕ คน มีรายช่อคองน

พระภักคิขรรักษ์ ๑



พระพิทักษ์ขัตตินทร โสภ ๑

รวมบุตรชาย ๒ คน

อ้าแคงแก้ว ภรรยาพระยาพิทักษ์ขัตตินทร แก้ว ๑

อ้าแคงทอง ภรรยาพระเสนาธิบดี เมืองพระตะบอง ๑

รวมบุตรหญิง ๒ คน

นักพระองค์ อ้อม มีบุตรชายหญิงรวม ๓ คน มีราชชอทั้งนี้

นักองค์ทิม ชาย ๑

นักองค์ มี หญิง ๑

นักองค์ คารา หญิง ๑

พระยาอภัยภูเขศวร นอง มีบุตรชายรวม ๕ คน มีราชชอทั้งนี้

หลวงอภัยพิทักษ์ เป็นพระคทาธรรณินทร์ เขียบ ๑

นายทองช้อย ๒

นายชำ ๑

นายบัว ๑

นายยศ ๑

แต่งใหม่เมื่อจะพิมพ์หนังสือนี้

เจ้าพระยาธรรณินทร์ เขียบ มีบุตรชายหญิงรวม ๕ คน มีราชชอทั้งนี้

เจ้าพระยาอภัยภูเขศวร ชุ่ม ๑

คุณหญิงชลีบ ภรรยาพระยาณรงค์เรืองฤทธิ บุตรเจ้า

พระยามุขมนตรี ๑

นางเทศ ภรรยาพระโยธาธิราช ทองคำ บุตรเจ้าพระยา  
มุขมนตรี ๓

นางสมบุญ ภรรยาหม่อมเทวาธิราช ม.ร.ว. แคง  
อิศรเสน. กรุงเทพ ๓

เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ ชุ่ม อภัยวงศ์ มีบุตรชายหญิงหลายคน บุตร  
ภรรยาหลวงรวม ๕ คน คือ

พระอภัยพิทักษ์ เดอสม แต่งงานกับนางสาวสงวน สิงห์เสนี  
ธิดาพระยาณรงค์เรืองฤทธิ์กับคุณหญิงชลีบ ๓

นายช่วง อภัยวงศ์ ๓

หม่อมเชอสม ท.จ. ในพระองค์เจ้าจรรยาศักดิ์กติกากุฎาการ ๓

นางรณ ภรรยาพระสวรรณโลก เขียว กัลยาณมิตร  
บุตรเจ้าพระยาสุรสีห์วิสิษฐศักดิ์ ๓





หนังสือหายาก

๑๕๑.๓

ป. ๑๗๑๑

๑๕๑



